

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2:50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: A kongrua: *Petronius*. — Közös sors *Krúzselyi Erzsike*. — Az áldott falun: *Vértesy Gyula*. — Komédiák. Hogy készül az operett: *Lucián*. — Szénpör: *Szamolányi Gyula*. — A két Bolyai: *Dr. Krónits Lénárd*. — Irodalom és művészet: *Ór*. — A genuai Campo-Santo n. vészete: *Chiavari*. — A hétről. — A szerkesztőség üzenetei. — Egyről-másról. — Hirdetések.

A kongrua.

— Interview egy «nemzeti titok»-ról. —

Irta: *Petronius*.

II.

A Samassa beszéde csakugyan nem volt más, mint intés a latin szertartású főjavadalmasokhoz, hogy felhasználva azt az időközt, melyet az ő jól kigondolt taktikája biztosított: egyházmegyékben saját hatáskörükben rendezzék a kongruát; a gör. kath. egyházmegyék pedig nézzenek utána, hogy hogyan boldogulnak az állammal.

Samassának taktikájában nemcsak papjaink anyagi érdekeinek sérelmét, de egyúttal az egyházi Unio kompromittálását is láttam. Sőt miután időközben a törvényhozás a református lelkészekével együtt a görög-keleti lelkészek kongruáját is soron kívül rendezte: nem sok fantázia kellett ahhoz, hogy már-már a schizma megújulásának veszélyét is fenyegetni lássam. Nem volt tehát vesztelni való idő s én a legközelebbi állami költségvetés tárgyalása alkalmával a főrendiházban, rámutatva a szent Unio egyházi és állami célzatait fenyegető veszélyekre és arra, hogy a kongrua-bizottság működése — nagyérdemű elnökének és tagjainak minden buzgósága mellett is — a jelenlegi alapon nem lehet eredményes: felhívtam a kormányt, hogy egy újabb királyi rezolúció útján távolítsa el azokat a kerékkötő junctimokat, melyek eddig a bizottság sikeres működését megakadályozták.

Samassa jelen volt az ülésen s mondhatom, hogy nem nagyon nyájas arcczal fogadta.

A miniszter pedig kitérő választ adott s az ülés után azt mondta privátim:

— «Kedves barátom, te a magyar nemzeti politikának egyik legényesebb kérdését bolygatod».

Hiába faggattam, többet nem akart mondani. Meghökkenem. Szent Isten! Hiszen ez azt jelenti, hogy az egyházi Unio értéktelen dolog hazánkra nézve s a magyar nemzeti politika a schizma megújulását kívánja.

Nem akartam hinni füleimnek s kezdtem szépíteni a dolgot. Nem-nem, az a nagy nemzeti titok nem lehet más, mint hogy a miniszter nem mert a korona elé lépni s nyíltan megmondani: «Uram, Király, a kongruát rendezzük, mert papjaink éheznek, de az oláhoknak (sem a katolikusoknak, sem az orthodoxoknak) egy krajczárt sem adunk, míg a nemzetiség ördögét ki nem kergetik templomaikból».

Úgy vélekedtem tehát, hogy velünk, a kongrua-bizottsággal akarja kikapartatni a gesztenyét a parázsból.

Mindazonáltal nem voltam bizonyos magamról. Halloítottam ugyanis valamit, hogy Tiszák a görök-keleti oláhokkal érintkezésbe léptek. Azt pedig már régen láttam, hogy Horvátországban gróf Khuen-Héderváry a katolikus horvátokkal szemben nyíltan a szerbeket pártfogolja. Rebesgetni hallottam végre azt is, hogy az egész akciót titokban a nagy Dezső, már mint Szilágyi Dezső intézi. Teringettét, hátha mégis volna valami a dologban?

Hogy el ne lévedjek, Horánszky Nándorhoz, a mi sokszor megsiratott jóbarátunkhoz fordultam útbaigazításért. De ő sem tudott eligazodni, sőt bevallotta, hogy már régen érzi, mintha velünk méltatlan játékok üznének a kongrua-bizottságban. Ily szövepre pedig ő tovább nem vállalkozhatik, inkább kilép. Biztatott tehát, hogy nyári szabadsága alkalmával meglátogatja Samassát Egerben s kiugratja a nyulat a bokorból.

Segíteni akartam neki s a kongrua-bizottság számára kidolgoztam azt az ismeretes indítványomat, mely oly sok port vert fel egyházmegyénkben. Közöltem az indítványt mind a három püspökünkkel s helyeslésükkel a kongrua-bizottság legközelebbi nagygyűlése elé terjesztettem. Ekkor történt az a nagy affaire, melyre előadásom elején utaltam. Lefolyása pedig a következő volt:

Az albizottságok elkészültek a lelkesi jövedelmi bevallások felülvizsgálatával s a napirendre azok végleges jóváhagyása volt kiüzve.

Az ülés elején az elnöklő érsek titkára kért szót, hogy egy indítványt tessen. Szép beszédben előadta, hogy a királyi rezolúcióban foglalt junctimokat az ezek koczkáztatása nélkül csakugyan nem lehet egész terjedelmükben betartani, egyedül a gör. kath. parochiák szabályozása olyan, hogy itt a junctim fenntartása okvetlenül szükséges, mert sem az egyházi főjavadalmazások, sem az államot igazságtalan áldozatokkal terhelni nem szabad. Indítványozza tehát, hogy a felülvizsgált jövedelmi bevallások a latin szertartású lelkészekre nézve véglegesen jóváhagyassanak, a görög szertartású lelkészekre nézve pedig tartassanak függőben addig, míg a parochiáik «szabályozása» meg nem történik.

Kívülem senki sem volt jelen a mieink közül. Idegesen felállottam s szót kértem.

Az elnök, visszaemlékezve a főrendiházban, a néhány nap előtt az autonómiai kongressusban tartott beszédemre (mely utóbbiban a mellett kardoskodtam, hogy az Anyaszentegyház két szertartása közt maguknak a szertartásoknak kivételével minden választó fálnak meg kell szünni), vészt jósló szemmel figyelmztetett, hogy érzelmi momentumokat a diskusszióba behozni nem szabad

== Közös sors. ==

Már pedig — replikáztam én — az előttem szóló bizottsági tag indítványának elfogadása újabb választó falat alkotna közöttünk.

Erre az elnök egy roppant érdekes előadást rögtönzött az alienatio kánonjogi természetéről, kifejtve, hogy a mit mi gör. katolikusok akarunk, az nem egyéb, mint alienatio, ez pedig nemcsak a kongrua-bizottság, de még a korona hatáskörét is meghaladja s egyenesen a pápa elhatározásától függ.

De kérem alássan (szóltam én közbe), hisz éppen azt akarom kifejtetni, hogy mi görög katolikusok nem akarunk alienatiót, mely csak keserűséget, tehát újabb választó falat támasztana közöttünk és a latin szertartásuk közt; hanem mi a kongruakiegészítést csakis az államtól igényeljük.

Ez már más, mondja az elnök szelidebb hangon.

De úgy igényeljük — folytattam — hogy a kongruakiegészítés közös kaszszából, egyenlő feltételek alatt történjék.

Ez megint más lapra tartozik, dörögte az elnök újabb beható fejtegetés kíséretében. Beszéde alatt, melyben az egyház függetlenségének megővását — mint legfőbb szempontot — nyomatékosan kiemelte, én ösztönszerűleg éreztem, hogy most azt a nagy nemzeti titkot szellőzteti, melyet Wlassits nem akart előttem elárulni. De a nagy érseki Pallegram oly ügyesen rejtegette szavaival gondolatait, hogy bármily megfeszített figyelemmel hallgattam is, egy szót sem értettem meg a szellőztetésből. Végre is mikor befejezte fejtegetéseit, zavaromban nem tudtam egyebet mondani, mint ennyit:

Különbben pedig beszéljen helyettem indítványom, melyet bátor vagyok ezennel benyújtani.

Utánam, helyesebben szólva az elnöklő érsek után (mert hiszen beszélni csak ő beszélt, én pedig a felsorolt néhány közbeszóláson kívül szóhoz sem juthattam) egy kuriai bíró emelkedett szólásra s oly dörögedelmes beszédet tartott az oláhok ellen, hogy mindnyájan csak kábultunk bele, a végén pedig hozzátette:

Különbben pedig én Jókai Schamyljával tartok, a kinek az volt a jeligeje, hogy «görög-török: mindegy ördög». A többi görög katolikusok sem jobbák a Deákné vásznánál, tudhatná ez az a gör. kath. főrendiházi tag is, ki a magyar liturgiáért ugyancsak kikapott a Bazilikáktól.

Ekkor Horánszky jött a segítségemre. Nem sokkal mondott többet, mint annyit, hogy: «Egy hajóban evezünk», de ennek a rövid beszédnek oly nagy volt a hatása, hogy az érseki titkár indítványát a nagygyűlés túlnyomó többséggel leszavazta s a jövedelmi bevallásokat, mindkét szertartás lelkészeit illetőleg, jóváhagyta.

Mikor vége lett az ülésnek, az érsek mellettem elhaladva, megállott egy percze s erősen a szemembe nézve, azt mondta:

Maga nem tud beszélni, de bátor ember.

Éreztem, hogy ez nincs haraggal mondva s jól esett látnom, hogy a czélt, habár egy kis leczkészetés árán is, de elértem.

Sokkal üdvösebb, ha gyűlölnék, mint az, hogy ha nem törődnek velünk.

Gratulálni, — az olyan szó, amelylyel barátaink a legtöbb hazugságot szokták kifejezni.

A világ nem annyira rossz, hogy gyűlölni, de annyira jó sincs, hogy szeretni volna érdemes.

A kávéház a proletárság légvárának a díszterme.

Az arany mitsem veszít értékéből, ha rézpénzzel keveredik össze.

(Gondolatok és ötletek.)

Salamon Ó.

Lehúllt csillagnak helyén mi marad?
Mi pótolja az eltűnt sugarat
A néma éjszakán?
Siratják őt, vajh' fénylő társai?
Vagy ők is vágyanak úgy lehűllani
A mély, nagy ürbe tán?

És náluk is úgy van-e odafent,
Hogy létük csak bús álmódot jelent,
Mig csupa szenvedés?
Várjake-e ők is a nagy éjszakát:
Remélve, hogy csak ott van, oda át
A boldog pihenés?

S nem az lesz-e ensorsunk is, ha majd
Sirunk fölött virágok ezre hajt,
Mint csillagnak, amely
Lefut, — milljó atomra hűlva szét —:
S a boldogság tündérhonát ezért
Még lent sem éri el? ...

Krúzselyi Erzsike.

Az áldott falun.

Irtá: **Vértessy Gyula.**

A mult hónap eleje óta egyebet se csináltunk, mint örült módon irigyeltük Bene Pista barátunkat, aki négy heti szabadságát falun tölthette egy földbirtokos barátjánál, amint leveleiben írogatta pazar kényelemben, és isteni semmit tevében.

Valahányszor a boldog nyaraló egy-egy levelet vagy képes levelezőlapot eresztett meg a «szomjazó hét vezérek» asztaltársaságának czimezve a «három jegesmedvé»-nél — hát a «három jegesmedve» vezéreit mindannyiszor gutaütéssel fenyegette a sárga irigység.

Mert ámbátor Bene Pista úr igen jóra való hivatalnoktárs s kiváló számkukacz hírében álló számtisztcske volt, akit mi a dicső hét vezérek szerettünk is a magunk módja szerint; már tudniillik amennyire az agglégények tovább szerethetik rossz útra tévedt, leházasodott bajtársukat — mondom, e szeretet mellett is néminemű gyűlölettel, vagyis jobban mondva vad irigységgel tárgyaltuk a boldog nyaraló leveleit.

Még ha békében hagyott volna minket! Bántuk volna is mi, akárhol üdül, míg mi a 35 fokos melegben szürcsölgettük a «három jegesmedve» átkozott rossz, de legalább hideg borait, sörreit és fröccseit.

De nem hagyott ám békében! Irni kellett neki minden héten legalább kétszer. Még az se használt, mikor egyszer dühünkben rébusz alakjában írtuk meg neki jó kívánságunkat, a következő rövid, de velős betűrejtvény keretében:

— o. ü. m. a. g. a. v.

Csak tegnap mondtuk el neki a megfejtést, mikor hazajött s megérkezését ünnepeltük:

— Irigyeltünk, hogy olyan jó dolgod van, hát azt, kívántuk, hogy ott üssön meg a guta, ahol vagy!

— Hej pedig, ha tudtátok volna, hogy hiába irigyeltetek!

— Hiába? Hogyhogy? nem értünk.

— Hát én csak hazudoztam nektek!

A valóság más volt! Dehogy is mulattam én ott jól, dehogy is!

— Hát minket csak ugrattál azzal, hogy pompásan nyaraltok?

— De mennyire ugrattalak! — Okuljatok a sorson és ha valaki falura hina nyaralni, hát el ne menjetek, csak ha nyaralási napidíjat ígér, azaz ad, az a valaki.

— Nem értünk.

— Majd megértetek, ha elmondom az én bús históriámat . . . Tudja az ég, hogy honnan, honnan nem de valahonnan kisütötte az öreg Bálintossy Gergely urambátyám a hozzám való rokonságát. A télen sütötte ki, mikor valami ügyes bajos dolgában vagy egy hétig itt ült a nyakunkon. A feleségem akkoriban, mindennap készült neki megmondani, hogy menjen már haza, mert elég volt az alkalmatlankodásból, de szerencsétlenségre nem mondta meg még se. Pedig jobb lett volna, mert akkor talán nem hívott volna meg magához nyaralni az én kedves Gergely bátyám. De hát ki hitte volna, hogy egy olyan nyomorult fészket, úgy agyon lehet dicsérni, ahogy ő agyon dicsérte:

— A király ő felségét is el merném hozzánk hívni nyaralni! Nohát, gondoltuk, én is meg szegény feleségem is, oda csak el lehet menni, ahová a király is elmehet. De el ám! Tátrafüred, meg Svájc, az semmi, a mi falunkhoz képest. A Mátra egy puska lövésre van. A «Kékes» ott lesz az orrotok előtt. Két óra alatt a Mátra tetőn lehetek; négy óra alatt pedig gyalog Parádra mehetek. Kocsin másfél óra; akár mindennap kimehétünk majd a cseviczhöz. A remek mátrai erdők lenyúlnak majdnem a falúig. A legszebb bükk meg csererdők. Az udvarunkból megdobhatod egy kővel az első erdei fát olyan közel, esik az erdő. Ebédutánonként akár ott alhattok délutáni álmot, ha nem elégsztek meg a ház körüli nyolcz holdas kerttel.

A kert közepén filagória van. Nagyszerű, árnyas filagória; ott fogunk kvaterkázgatni a meleg délutánokon. Remek fajborom van, könnyű de azért van ám körme! Különböleg majd meglátjátok! Okvetlen elvárak! Ha nem jöttök le, én se jövök többé hozzátok.

Ez az utóbbi fenyegetés ugyan amellet szolt volna, hogy valahogy le ne menjünk; eleget beszéltem is a feleségemnek, hogy maradjunk idehaza, mert drága lesz ez a nyaralás; az öreg cserébe azért a pár hétért, egész esztendőn át minduntalan fel fog a nyakunkra járni, pláne télen, mikor az efféle vén agglegény gazdaember únja magát falun — de az asszonynyal nem lehetett bírni. Mindenfelé eldicsekedett már előre vele, hogy egy dúsgazdag földbirtokos nagybátyjánál fogunk nyaralni, annak a vidéki kastélyában — hát le kellett mennünk. Mikor azután lent voltunk s nyakig ültünk a szószban, akkor szégyelte a dolgot s engem is megeskettett, hogy nektek csak dicsériadákat fogok írni a nyaralásunkról s ő is vérig bosszantotta a barátóit, mikor a legörültebb hazugságokat firkálta a kastélyról, a parkról, a kirándulásokról, szóval az egész isteni nyaralásról, mely valójában életünk legnyomorultabb négy hete volt.

Csak arra esküdtem meg az asszonynak, hogy írásban hazudom a nyaralásunkról — így szóval elmondhatom az igazat esküszegés nélkül.

Tortura volt az barátaim, nyomorult tortura! Már a megérkezés olyan volt, hogy vissza kellett volna fordulnunk. Ugyanis az állomáson, bár előre megírtuk, nyoma se volt kocsinak, csak egy palóczkölyök ordította:

— Hun vannak a pestiek?

Illedelmesen előadtam neki, hogy mi vónánk azok a pestiek, mire ő mély lenézéssel kérdezte:

— Van valami holmijuk? Majd behordom.

— Hát koci nincs?

— Hol a fenébe vóna! A két ló, aki van, az nyomtat; ökröt küldhetett vóna a ténsúr, de a Csákó megsántult, oszt' nem akartuk maczerálni.

Gergely bátyánk kis híja, hogy le nem esett a lábairól, mikor meglátott. De nem az örömtől ám! Úgy látszik, az utolsó pillanatig remélte, hogy hátha mégse jövünk el.

— Hát mégis elgyüttetek? tört végre ki belőle a szívesnek semmiképen nem mondható fogadtatás — szép volt tőletek, hogy szerény portámat megtiszteltétek.

A kastélyból már ekkor szerény porta lett s ez az utóbbi elnevezés jobban is illett rá, lévén Bálintossy Gergely bátyánk házacskája vályogból épült, szalma-fődelű parasztház, apró ablakkal, nehéz penészsaggal s tele légygyel és bolhával.

A házban két szoba volt; egy nagy, meg egy kicsi. A kicsit, a lyukszerűt, átadták nagy kegyesen nekünk.

— Azért mondom, hogy átadták — magyarázta tovább a szerencsétlen nyaraló, — mert nem Gergely úr, hanem Borcsa, a vén gazdasszony, volt a mindenható a háznál.

Ő kegyeskedett átadni, azzal a nyájas kijelentéssel:

— De jó lesz össze nem poloskázni, mert Pesten, aszongyák, hogyha semmijük sincs is az embereknek, de poloskájuk van.

Az első nyájas kijelentés után azután jött a többi, melyeknek legszelidebbje még az a mindennapi áldás volt: — Kiesznek ezek mindenükből!

Pedig dehogy ettük! Nem is ehattuk volna, mert Borcsa néni jóformán alig adott valamit enni.

A falu, a legnyomorúságosabb porfészek volt, amit csak el lehet képzelni; ivóvíz egy kútban volt, a falu közepén, abból pedig naponta annyit húztak, hogy mindég zavaros volt; fürdőviznek nyoma se. A Zagyvában két centiméter mély víz volt; a Mátra pedig, ahová sétálni lehetett volna menni, öt órai távolra. A faluból csak este lehetett kimozdulni, vagy eső után az országutra sétálni. Ami pedig Parádot illeti, az közelebb van Pesthez, mint oda.

A szobánk a trágyadombra nyílt, kert pedig az egész faluban csak a paróchián volt; de a pap nyaralt valahol, a káplán elől meg el volt csukva a kert, hogy meg ne egye belőle a sok lószemű szilvát.

Iszonyú hónap volt ez, pajtásaim! sóhajtott fel elbeszélése végén a szegény nyaraló. Mintha csak egy havi börtönbüntetést állottunk volna ki.

Még ember se volt, akiehez szólhattunk volna; mert Gergely bácsi nem szolt mihozánk, miután reggeltől estig a tagján veszekedett s csak estére járt haza bekapni a vacsoráját s aludni; a vacsora bekapása s az elalvás közti időben pedig nem beszélt, legfeljebb ha egyet-kettőt káromkodott.

Gergely bácsi mihozánk nem szolt, mi pedig Borcsához és így, ha csak Borcsa nem veszekedett az öreggel, trappista kolostor volt a híres nyaraló!

— De hát miért nem jöttek el mindjárt másnap?

— Mert az asszony már eldicsekedte fűnek-fának, hogy egy gazdag nagybácsija vidéki kastélyában nyaral, hát szegységzemre nem akart hazamenni. S kihúztuk a hónapot, melynél keservebbet nem kívánok a halálos ellenségemnek sem . . . Hanem azt mondom fiúk, hogy ha valaki falura hív nyaralni, előbb nézzétek meg azt a falut . . .

A minap a Newcastle on Tine postahivatalába beállított egy munkás, aki egy távirta-blanketát adott át a tisztviselőnek. Az utóbbi nem tudta az írást elolvasni s kérte a munkást, hogy írja le még egyszer — olvashatóan. A munkás gyanakvóan nézett a postatisztre s felelt: «Hisz a címzett majd elolvassa!»

KOMÉDIÁK

Hogy készül az operett.

— Párbeszéd. —

A zeneszerző (a kávéház terraszán): Kedves barátom, két év óta hajszolok egy librettót. Agyamban zsongnak a melódiák, van néhány keringőm és egy románczom... Becsületesemre, szenzációs...

Az író: Ha akarja, írök egyet.

A zeneszerző: Milyen kedves... boldoggá tenne vele, mert higye el, csak egy jó librettóra van szükségem, hogy érvényesüljek, hogy nevem a hír szárnyára keljen, hogy diádallal járjam be az országot, a világot...

Az író: Ha csak az kell...

A zeneszerző: Ön tudna? Óh, mily hálás lennék... De persze csak jó librettót használhatok.

Az író: Mindenesetre.

A zeneszerző: Olyat, amelyben van igazi elmésség, könnyedség, szellem...

Az író: Természetesen.

A zeneszerző: Olyat, amelyre a romantika, mint a hold, veti sejtelmes fényét.

Az író: Az magától értetődik.

A zeneszerző: Amelynek tárgya vonzó. érdekes, az alakok frissek, elevenek...

Az író: Hát másképp nem is lehet képzelni.

A zeneszerző: Aztán ügyes, hatásos felvonásvégek. Mert tetszik tudni, mily fontos, hogy a végén csattanjon.

Az író: Persze.

A zeneszerző: Aztán súlyt kell helyezni a verselésre. A rímeknek úgy kell csilingelni, mintha hárfát pöngténének.

Az író: No igen, perfekt technika.

A zeneszerző: Ez, az, barátom, a kuplék nem érnek egy garast, ha nincs bennük finomság, ötlet, elevenség.

Az író: Természetesen, különben nem inspirálják a zeneszerzőt.

A zeneszerző: Ah, ön oly bölcsen beszél, mint Salamon. Tehát ön képesnek érzi magát, hogy alkot egy librettót...

Az író: Már készen is van a fejemben.

A zeneszerző: Ne mondja...

Az író: De igen. Micsoda grandiózus ötletek!

A zeneszerző: Ah!

Az író: Remekmű. És micsoda vicczek. Ha egyik-másik eszembe jut, néha az utcán is hangosan felkaczagok.

A zeneszerző: De hisz ez isteni.

Az író: Hát meséje, úgy feszíti az érdeket... És micsoda milieu... Csupa bűbáj... tele a kelet ragyogó, színes sugaraival... És milyen szilárd konstrukció... A felvonásvégek villámszerűen csattannak... Végig csupa emelkedés, nincs egy lapos rész... Az ötletek tolongva lépnek egymás sarkára... Crescendo... forte, fortissimó...

A zeneszerző: Éljen!

Az író: A cselekményben elevenség, drámaiság lüktet... Minden szerep egy új, érdekes zsáner...

A zeneszerző: Brávó! És mennyi idő alatt volna képes ezt a remek librettót megírni?

Az író: Egy hónap alatt... természetesen egy felméllet.

A zeneszerző: Elfogadok minden feltételt! Diktáljon...

Az író: Feltételem igen szerény. Keressen nekem egy zeneszerzőt, akinek érdemes jó librettót írni...

(Tabló.)

Lucián.

Szénpor.

Beszéd.

Okos beszélni tud helyén.
Bölcs tud hallgatni idején.

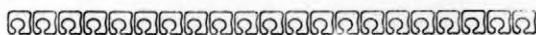
Tisztaság.

A hatyru szennyes árban is
Fehér, mint szüzi váll.
A disznó tisztá kádban is
Csak pocsolját csinál.

Szempont.

Pókom hálóval fogja a legyet?
Milyen falánk ravasz rabló kegyed!
Uram hálóval fogja a halat?
Milyen nemes sport, melylyel ön mulat!

Szamolányi Gyula.

A két Bolyai.

Irta: Dr. Krónits Lénárd.

Eppen most százti esztendeje, hogy a göttingai egyetemen két lángelméjű ifjú ismerkedett meg egymással. Az egyik hazánkfia: az erdélyi születésű Bolyai Farkas, a másik: a braunschweigi születésű Gauss Károly Frigyes. Mindennap találkozott a két rokon hajlamú ifjú, s a matézis problémáiba mélyedve órák hosszat vitakoztak. Csakhamar azonban szétvált a két barát életútja. Az egyik, mint a művelt nyugat szüллöttje, csakhamar «a dicsőség templomába került», míg a másik visszatért kevésbé ismert hazájába.

Bolyai Farkas hamarosan hazatérte után Kolozsvárt egy bálon megismerkedett Benkő József borbélymester Zsuzsánna nevű leányával, «egy igen finom szellemű leánnyal», — amint Gaussnak írja, — akivel 1801. szeptember 28-án meg is esküdötti 1802. decz. 15-én a fiatal házaspárnak fiúgyermekök született, kit János névre kereszteltek. A gyermekét imádásig szerető apa büszkeséggel emlékszik meg az «egészséges, igen szép gyermekről, finom vonásokkal, fekete hajjal és szemöldökkel, és égő sötétkék szemekkel, amelyek néha úgy fénylenek, mint két drágakő».

Ezek a szemek voltak hivatva belepillantani a felsőbb mennyiségtan rejtelmeibe oly mélyen, mint emberi lény szeméi ő előtte soha.

Bolyai Farkas, maga is korának legjelesebb matematikusai közé tartozott. Házassága után Marosvásárhelyre költözött, ahol az ev. ref. collegiumban, mint a mathesis és physika tudós professzora működött és ezentúl legfőbb gondját János fiának nevelésére fordította. Jóléhet a gyermekben már zsenge korában nyilatkozott meg a lángelme éleslátása, csak a 9-ik évében kezdte vele a rendszeres oktatást, hogy, — amint ő maga is írja egyik levelében — csodagyermekké ne torzítsa el őt. Midőn az ifjú János 1807-ben leteszi a «rigorosumot», bámulatba ejtven már akkor tanárait, apja hő vágyához ragaszkodva ifjúkori barátjának Gaussnak írt, aki abban az időben dicsőségének zenitjén Göttingában az egyetemen tanított, hogy venné fiát szíves párfogásába.

A válasz késéti és nem is jött meg. A remény eloszlott, a szép terv meghiúsult, amelyet a szerető apa éveken át magában ütök örömmel táplált, hogy János fia, kinek nagy elméjével tisztában volt, a legarravalóbb ember vezetésével tehesse meg első lépéseit a tudomány csarnokaiba.

Elhatározta, hogy fiát a katonai pályára adja. 1818-ban már a bécsi cs. kir. mérnöki akadémiában találjuk Bolyai Jánost, ahol 1822-ig maradt.

1825-ben a fiatal katona Marosvásárhelyre látogatott apjához, aki boldogságtól eltelve írja, hogy «nagy, kemény természetű szép ifjú, a katonai bátorság és ártatlanság szemérmességével — se nem kártyázik, se bort, palinkát, se kávé nem iszik, se nem pipázik, se nem tubákol, még nem beretválozik, — rendkívül matematikus, igaz genie. excellens hegedűs».

Ezen együttlélt alkalmával János apjával megismerteti matematikai problémáit. Apja nem értette meg mindjárt. És úgy mondják, ez lett volna alapoka a közöttük később kiütött meghasonlásnak, amelyhez hozzájárult az

is, hogy apja az özvegységre jutott. Újból megházasodván, az ifjú Bolyai mostoha anyja iránt nem érzett szimpátiát.

Nemsokára megjelent Bolyai Jánosnak a matematika terén világra szóló érkezése, amelyet apja «Tentamen»-jéhez, mint «Appendix»-et fűzött. Erről a műről korának legnagyobb matematikusa, Gauss is egyik levelében úgy emlékezik meg, mint ami őt módfelelt meglepte, és igen örült, hogy éppen ifjúkori barátjának a fia az, aki még őt is (t. i. Gauss) oly csodálatos módon megelőzte.

Gauss ezen elismerése után, különösen tetsző, hogy nyilvánosan még sem emlékezett meg Bolyai Jánosról, jóllehet, hogy éppen Gauss volt az, aki minden jelentékeny tudományos vívmányról be szokott számolni az akkori «Göttinger Gelehrte Anzeigen»-ben. Az «Appendix» így a tudományos világ előtt teljesen ismeretlen maradt.

Gauss elismerésének elmaradása, amelyre Bolyai János leginkább vágyott, érzékeny lelkét mélyen sujtotta. Az előbb oly szeretetreméltó és közlékeny férfit ingerlékeny és bizalmatlankodó lett. Kerülte társait, személyeskedő és sértő ridegséggel szigetelte el magát mindenkitől. 1833-ban föltételeesen nyugdíjazták. És ő visszatért forrón szeretett szülőföldjére és éveken át apja birtokán, Domáldon élt.

1846. után már Marosvásárhelyt találjuk és bár sokat betegeskedik, fáradhatatlanul dolgozik munkáján, amelyről apjához írt egyik sokkal korábbi levelében már úgy emlékezett meg: «... meglátja, édes Apám, megismeri; most többet nem szólhatok, tsak annyit: hogy semmiből egy új más világot teremtettem».

1834-ben a lipcei Jablonovszki-féle tudós társaság pályakérdést tűzött ki egy felsőbb mennyiségtani problémára megoldására. Bolyai János is pályázott. Oly magas niveau áll megoldást tudott a problémának adni, egy egészen új rendszeren alapulót, hogy azt a bíráló bizottság még sem tudta érteni és mint illyet, félre is tette.

Ez az újabb balsiker elvette munkakedvét. Meghasonlott az egész világgal. Tíz éven át tetlen életet élt. Hajdani szellemi ereje az elkeseredés sötét fátyol borította. A szellemóriás látszólag közönséges emberré devalválódott és 1860-ban, január havában, 58 éves korában, mint teljesen megtört agyastyán végzé be életét.

Geniális és korszakot alkotó munkásságát csak ma kezdik méltányolni az egész világon.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

Balassa Bálint hamvai. A kékkői trubadurnak, a XVI. század nagy lírikusának, Balassa Bálintnak hamvait e hét elején helyezték «örök nyugalomra» a hibbei római katedrális templomban. A hamvak eddig Liptómege levéltárában heverték egy faladában. A kegyeletes ünnepségen az összes szomszédos vármegyék képviselve voltak. A gyászokost a pályaudvarról fátyolmenettel nagy néptömeg kísérte Hibbére. A beszentelést Párvy Sándor dr. szepesi püspök végezte fényes asszisztenciával. A beszentelés után Liptómege részéről Balló Rudolf főjegyző szép alkalmi beszédet mondott, majd ezután a koszorúkat tették le a beszéd kíséretében. Az Akadémia nevében *Berczik* Árpád, a Kisfaludy Társaság nevében *Ferenczy* Zoltán, a Petőfi Társaság nevében *Szavay* Gyula, az eperjesi Széchenyi-kör nevében *Wallentiny* Samu, a temesvári Arany János-kör nevében *Lendvai*, a debreczeni Csokonai-kör nevében *Géresy* Kálmán és a polgári iskolai egyesület nevében *Sándor* István helyezték el a koszorút. A családot ragály *Balassa* Ferencz bíró képviselte, aki imponáns koszorút tett a ravatalra. Koszorút helyeztek még el a liptómegei magyar egyesület, a *F. M. K. E.* és az alakuló *Balassa-társaság*. Ezután a templomban gyászmise volt. Délben a koporsót a templomban levő sírboltba helyezték, ahol az Akadémia és Liptómege már beillesztett kőtablái hirdetik Balassa emlékeztét.

Thury Zoltán. Az irodalmat és az újságírást gyász érte e héten, egyik legnemesebb munkásának kezéből kihullt a toll. Thury Zoltán, a gondolatok fanatikusa, aki annyira nem volt megelőgedve e hiúságos élettől, elköltözött belőle. Az ő filozófus lelke elszállt más szférák felé, az etherikus magasságba, ahol talán nem nyü-

gözik le tovább azok a kegyetlen gondok és gondolatok, amelyek olyan súlyossá tették írásait. Halála vesztesége a magyar irodalomnak, az újságírodalomnak, de mily retentó az a veszteség, amely egy szegény, támasznélküli asszonyt, hitvesét és négy csöpp gyermeket, árváit érte. Thury Zoltán nagyon fiatalon halt meg, 36 éves korában. 1870-ben március 6-án született Kolozsváron. Apja, újfalu Köpe Lajos honvéd kapitány, kitűnő nevelésben részesítette. De a szerencsétlenség, amely egész életén végig kísérte, már tíz éves korában lesújtott Thury Zoltánra: ennyi idős volt, amikor elveszítette az apját. Amikor elvégezte a gimnáziumot, nyughatatlan lelke a színészi pályára vitte, de csak rövid ideig volt színész, csakhamar hirlapíróvá lett és kolozsvári, majd szegedi és pécsi lapoknál dolgozott. Szegeden került színre első darabja, a *Susanne*, amely az összes vidéki színpadokat nagy sikerrel járta meg s amelyet Sztójánovics Jenő zenéjével Ninon címzen a budapesti operaház is előadott. Budapestre felkerülve, először a Pesti Napló munkatársa lett és éveken át dolgozott mint hirlapíró. Legnagyobb alkotása a *Katonák* című drámája volt, amelyet a Vigszínházban adtak elő szép sikerrel. A darabot németre és olaszra is lefordították, de sem Németországban, sem Olaszországban elő nem adhatták, mert erős szociális tendenciája miatt a cenzura betiltotta. A Nemzeti színházban «Asszonyok» című darabját adták elő. Jelenleg is három színházban van előadásra kitézött darabja. A Nemzeti színháznál *Ilona* című színműve, a Magyar színháznál *Tengerszem tündére* és a Népszínháznál *Katinka* című népszínműve. Következő kötetei jelentek meg: *Regények*, *Mesék*, *Tárca-novellák*, *Urak és parasztok*, *Ulrich főhadnagy*, *Bolondok*, *Közönséges emberek*, *Katonák*, *Útravaló*. Ez utóbbi gyermekeinek írta, akiket mesésen szeretett.

Hunyadi Margit halála. A művészetnek, szorosabban véve a színpadi művészetnek gyászja volt az elmúlt napokban. Hunyadi Margit meghalt. A nemes asszony ime felöltötte utolsó jelmezt és azzal a zajtalansággal, finomsággal, amely játékát jellemezte, kivonult az élet színpadáról. Több mint negyedszázadot töltött a színpadon. Néhány évig vidéki társulatoknál volt szerződötve, aztán a kolozsvári Nemzeti Színházhoz s majd a Vigszínházhoz került, ahol körülbelül 10 évig volt a közönség kedvence, mint a színház drámai hősnője. Ritka nagy műveltségű úriasszony volt. Sokat tanult, olvasott, sőt irodalmilag is működött. Több színdarabot írt, melyek közül az egyik a «Régi világ» című magyar történeti dráma a Vigszínházban, a magyar ciklus keretében, színre is került.

A Vörösmarty-szobor. Kallós Ede és Telcs Ede monumentális alkotásának, a Vörösmarty-szobornak alsó részét, amely a Szózatot éneklő összeverődött tömeget ábrázolja, most faragják márványba Olaszországban. A faragási munkálatok még egy esztendőnél tovább el fognak tartani, mivel az alakok mind életnagyságúak lesznek. Ez alatt az idő alatt a művészek elkészítik magának a költőnek a szobrát is, amely az emlék felső részét fogja képezni. Vörösmartyt magyar ruhában ábrázolják, amint padon ülve merengve hallgatja az éneklő tömeget. A költő alakja is márványba lesz faragva s az emléket két esztendő múlva állítják fel a Gizella-téren.

Krisztus sirbatétele. A kőbányai temető árkados sírboltjainak egyik kupolájába *Dudits* Andor Krisztus sirbatételét ábrázoló két úton fogják a mozaik-képet elkészíteni. *Dudits* képét megszemlélte egy bizottság, azt kifogástalannak találta s átvette.

A színházak megnyitlák. Szeptember elseje nevezetes dátum a fővárosi színházak életében. Ez az a nap, amelyen újra kezdődik a munka s kinyílnak a műszatemplom bezárt kapui. A színházak az idén nem hozakodtak elő programokkal s így csak nehezen lehet megkonstruálni a most következő szezon képét. A *Nemzeti színház* különben *Rákosi* és *Malonyay*: *Eln' mult harangok* című darabjával kezdte meg szezonját.

A *Vigszínházban* már e héten meglesz az első premier. Bemutatóra fog kerülni *Veber* és *Hennequin* Párisban nagy sikerrel adott «*Florette et Patapon*» című bohózata. A magyar fordításban, mely egy női műve, «*Riquette*» lesz a darab címe. Ez a cím egyszerűsége miatt a darab hősnőjének neve.

A *Népszínházban* felújították *Rátkay* László *Felhő Klári*-ját *Blahánéval* a czímszerepben.

A Királysínházban Heltai Jenő és Molnár Ferencz vidám budapesti revüje, a «Madár Matyi», amely niár tavasz óta vonzóereje a Királysínháznak, harmadik jubileuma előtt áll. A «Madár Matyi» sorozatos előadásainak befejezése után kezdi meg föllépését Fedák Sári.

A Magyar Színház új gazdát kap. A Magyar Színház részvénytársaság közgyűlése jóváhagyta azt a szerződést, amelyet a részvénytársaság júliusban Beóthy Lászlóval, a Király-Színház igazgatójával kötött. E szerződés értelmében 1907 október elsejétől kezdődőleg tízenegy évre Beóthy László a Magyar Színháznak is vállalkozó igazgatója lett.

Rákóczi-ünnep az Operaházban. Az egész országban készülnek arra a gyönyörű nemzeti ünnepre, amelyet október folyamán Rákóczi fejedelemnek és bujdosó társainak emlékére, hamvaik hazaszállítása alkalmával rendeznek. Ezt az országos ünnepet az Operaház díszelő-adással fogja megtartani. Az alkalmi darab megírásával az igazgatóság Farkas Ödönt, a magyar művészi zene fáradhatatlan úttörőjét bízta meg. Farkas *Kuruczvilág* címűmel öt részből álló, jelenetezett szimfonikus költeményt írt erre a célra. A mű verseit Szaboleska Mihály írta. Van a darabban férfi- és vegyeskar, továbbá egy nő és egy férfi-szóló, amelyeket Sándor Erzi és Takács Mihály fognak énekelni. Farkas műve lesz valószínűleg az új szezon első újdonsága az Operaházban.

Képzőművészeti kiállítások. A Képzőművészeti Társulat nemzetközi téli kiállítására a külföldi művészek újabban ismét tömegesen jelentkeztek és számos nemzet kollektíve vesz részt a kiállításon, úgy, hogy az valóban nagyszabású lesz. Erősen készülődnek a tárlatra a magyarok is, akik egész nyáron szorgalmasan dolgoztak s rendkívül gazdag művészi anyagot gyűjtöttek egybe. A nemzetközi kiállítást Bihari Sándor hagyatéki kiállítása és gróf Andrássy Tivadar műveinek kiállítása előzi meg, amelyek együttesen szeptember végén nyílnak meg a múcsarnokban. — A Nemzeti Szalon legközelebbi vidéki kiállítását Temesvárott rendezi. E kiállítás szeptember hó 23-án nyílik meg. Beküldési határidő szeptember 5. A Nemzeti Szalon rendes őszi kiállítása októberben nyílik meg s erre a beküldési határidő szeptember 20.

Ör.

A genuai Campo-Santo művészete.

Irta: *Chiavari.*

Kéves helyen áldoznak annyit a kegyelet oltárára, mint a genuai Campo-Santóban!.. A *Bisagno* völgyét már a természet praedesztinálta arra, hogy temető legyen. Szébb helyet az örök pihenésre nem kívánhat magának az ember, mint a Campo-Santo. Genua határában terül el az a völgy, melyben Olaszország legszebb temetőjét találjuk. Mihelyt elhagyjuk a Piazza di Ferrarit, már az út meredekjéről tündöklök a halottak márványból faragott városra. Igazi nagy város, — a halottak nagy birodalma ez, amelynek az idő szerint már ötszázezernél több lakója van, akik csendes pihenésben várják az Úr ítéletét.

Mintha álomjárók volnának s mintha valami impozáns szoborgyűjteménybe tévedtünk volna, amikor ezeket a remek alkotású síremlékeket szemléljük. Ezek a szobrászok keveset beszélteknek magukról a babért osztogató kritikai folyóiratokban, de annál serényebben dolgoznak s nem túloznak, ha azt mondjuk, hogy a modern olasz szobrászat fejlődéséről a genuai Campo-Santo alkotásai többet mondanak nekünk, mint azok a művészi tárlatok, ahol inkább a személy-kultusz, mint a művészet értékelése van forgalomban. Van ugyan magában Olaszországban is egy nagy kenyéririgy tábor, amely azt tartja, hogy a Campo Santoi szobrászat csekély értékű «aktuális művészet», az ilyen alkalmazkodó művészethez pedig sok szó férhet.

Bármint is álljon a dolog, annyi bizonyos, hogy a Riviera di panente és a Riviera di levante közti terület

lakói előtt mégis művészek a campo-santoi szobrászok és nem közönséges sírkőfaragók. Az operettek színpadára valók azok az ítéletek, amelyek lerontani igyekeznek a campo-santoi vallásos szobrászat művészi értékét. Igaz ugyan, hogy sokszor túlhajtott, merész technikájú szobrok is látunk itt, amelyek esztétikai szempontból kifogás alá eshetnek, de a cél, amelynek szolgálatában állnak s amelyért készültek, gyorsan feledtetni velünk a fogyatkozásokat. A campo-santoi szobrászat teljesen szimboliztikus karakterű. Témája az ember, amelynek egyénisége legtöbbször a szeretet, fájdalom, a hit vagy a megnyugvás szimboliztikus formáiban jut kifejezésre. Magas művészi érzékkel és nagy erkölcsi fenséggel vannak ezek a szobrok megalkotva. Legelső helyet kétségkívül Saccomanno, Fabiani, A Roia, Scanzi, Villa és Lavezzari foglalják el. Legjelesebb alkotás a sok közül Saccomanno «Maragini» szobra. Egy törődött, az élettől nagyon is megviselt hosszúszakállú aggastyánt ábrázol a művész, abban a helyzetben, amint a sírgödör partjára támaszkodva, lassú ereszkedéssel örök pihenőre készül, ezekkel a szavakkal: «Tutti convengono qui d'ogni paese». Ugyanegy folyosón látjuk elhelyezve Pargaglioni emlékét is, mely *Fabiani* kitűnő vésoje alul került ki. Igen sikerült a Montanaro sarkofagja ezzel a felírással: «Qui et memoriae», nemkülönben a «Monumento Tomati», ahol Krisztus áldólag terjeszti ki karjait a koporsóban fekvő halott fölött.

Meglepő az a lágyság, melegség és élethűség, melyet a campo-santoi szobrászok érvényre tudnak juttatni a hideg márványban. Nem a pillanatnyi, de az állandó embert ábrázolják. Ebben s az érzelmek koncentrációjában rejlik művészetüknek oly nagy hatása.

Ebben az érdekes temetőben érezzük talán a legjobban, hogy lesújtó bánatunkat mennyire tudja enyhíteni a művészet. Ezek a művészi kivitelű síremlékek teremtik azt a beszélő kapcsolatot, mely az élők és holtak között a kegyelet kötelessége által örökké fennmarad.

A HÉTRŐL

Megnyílnak az iskolák.

Szeptember melancholikus hangulata már meglegyint: vége a nyárnak. Hivatalosan ugyan még eltart három hétig, de már a közérzés szeptembert nem számítja a nyárhoz. Mikor a külföldi fürdőhelyeken felpakolnak a magyarok és hazafelé indulnak, ez a nyár agóniája. Vége, vége...

De mi ez a melancholikus hangulat ahhoz képest, a mely a kis diákokat fogja el szeptember elsejének közeledtére? Ah, megnyílnak az iskolák, kitért kapuval vár az alma mater, vége az arany szabadságnak, a boldog vakációnak, a két hónapos áldott gondtalanságnak.

Ezeket a csöpp embereket sajnálom. Talán a magam gyermekségének emléke érzékenyít el, a mikor szeretném megsimogatni az elszontyolódott arcokat:

— Ne búsuljatok fiúk, lesz még vakáció, lesz még szabadság!

Azért mégis övök a boldogság, mert övök az élet öntudatlansága, az ifjúkor illúziója.

Hanem azért a nyárnak mindhiába vége és felénk int méla bánatával, lemondást hirdető hangulatával szeptember ősze...

Az angol flotta. Az angol flotta közel egy héten át a fiume kikötőben időzött s ez alkalmul szolgált egy csomó ünnepségre, amelyek java részét Nákó Sándor gróf kormányzó rendezte a vendégek tiszteletére.

Nagyon örvendetes volna, ha az ilyen ünnepek egyáltalán tengerészetünk emelkedését is jelentenék, de hát egy csomó tengerbe dobott pezsgős üvegnél egyebet nem jelentenek, amiben majd csak annak a czápnak lehetik öröme, amelyet majd a jövő nyáron kifognak.

Bocskay koronája. A Bocskay-szoborbizottság amely a híres hajdú-királynak Hajdúbószörményben felállított szobrának leleplezési ünnepélyét készíti elő, tegnapi ülésén elhatározta, hogy mozgalmat indít *Bocskay koronájának visszaszerzésére*. A korona jelenleg a bécsi császári kincstár egyik legértékesebb ereklyéje. A bizottság lelkesülten tette magáévá az eszmét és elhatározta, hogy annak keresztülvitelére a jövő bizottsági ülésen kész tervvel fog előállni. A bizottság országos mozgalmat indít a siker érdekében. A díszközgyűlés felirattal fordul majd az országgyűléshez. A kormányt utasítják, kéri, hogy Bécsben a Bocskay koronájának visszaszándékozása érdekében interveniáljanak. Hasonló felirat feltérjesztése végett megkeresik az összes törvényhatósági városokat és megyéket is.

A kassai honvédszobor. Szamovolszky és Horvay kassai honvédszobrának leleplezési ünnepe szeptember 9-én lesz a következő programmal: Istentisztelet a prémonstrei templomban, Himnusz, éneki a kassai dalos-egyesület, *Blandár* Béla dr. a szobor történetét ismerteti. Ünnepi beszéd, majd *Münster* Tivadar bizottsági tag átadja a szobrot *Éder* Odón polgármesternek. A leleplezésre meghívják a törvényhatóságokat, valamint a negyvennyolcas honvédegyesületet is.

A pusztaszeri Árpád-ünnep. Mi voltunk az elsők, a kik a «Magyar Világ» megjelenésének pillanatában sürgöttük azt az országos akciózt, a mely célul tűzné ki magának egy Árpádhoz méltó szobormű emelését. A szobor még nincs meg, de Árpád emlékeztetének mégis kegyelettel áldoz az epigon kor. Vasárnap tartják meg a pusztaszeri emléknél az évente szokásos Árpád-ünnepet. Hisszük, hogy lesz idő, a mikor a nagy honalapító szobra is állni fog.

A Washington-szobor. A városligeti régi nagy vendéglő helyén, szemben a városligeti tóval e héten föllállították Washington szobrát. A szobrot szeptember 16-án nagy ünnepséggel fogják leleplezni. Rózsavölgyi Gyula helyettes polgármester vezetésével egy bizottság járt a helyszínen és megállapította az ünnep programját.

A hajdusoboszlói Bocskay-ünnep. Hajdusoboszló város közönsége Bocskay István emlékére a hajduság megalapításának háromszázszázötödik évfordulójának alkalmából szeptember hó második napján nagyszabású ünnepélyt rendez. A hazafias ünnep műsorát, mint értesültünk, már végleg megállapították.

A hegyvidéki kirendeltség. A hegyvidéki nép mentőakciója öntudatosan halad előre. Zemplénmegye területén eddig négy hitelszövetkezetet létesített. Népies mintagazdaságot *Cirókabéla* községben tart fenn. Berendezésének költségeire a kormány 1568 korona 46 fillért fordított. E mintagazdaság a környékbeli földművelő népek valóságos útmutatója az oszkerű gazdálkodásban. Vetőmagot 88 zemplénmegyei községnek osztott ki 1905-ben és pedig tavaszi rozsából 50, zabból 388, lóheréből 125, tavaszi búzából 125, burgonyából 680, kendermagból 17 és kukoricából 302 métermázsát. Nemesfajú gyümölcsfaoltványt a jármegye négy községe összesen 929 darabot kapott 10 fillér egységárban. Apaállatok beszerzésére a kirendeltség Zemplénmegye területén 53 község részére 8000 koronát adott, a mely összegért 57 tenyészállatot vásároltak. A méhészet, baromfitenyésztés, gazdasági szakismeretek terjesztése, valamint a háziipari tanfolyamok és háziipari telepek ügyeire is nagy súlyt helyez a kirendeltség. A *homonai* faipari szakiskolában állandóan két tanulót képezet a kirendeltség, kik a földművelési miniszteriumtól évi 300 korona ösztöndíjat élveznek.

A szarvasmarha-köztenyésztés Máramarosban. A Máramarosmegyei Gazdasági Egyesülettel ismételtlen foglalkoztatta a megye állattenyésztői részéről felhangzó azon óhaját, hogy a szarvasmarha köztenyésztésének eddigi irányát megváltoztatva, alkalma legyen a megye kiscsapatjainak a pirostarka szarvasmarha-tenyésztésre áttérni. A gazdasági egyesület legutóbbi ülésén elhatározta, hogy a köztenyésztés irányát a községek óhajátának, tehát a pirostarka faj behozatalának figyelembevételével

területrészenként fogja megállapítani s az egyesület elnökségét meg is bizta az erre vonatkozó tervezet elkészítésével. Elhatározta továbbá, hogy a folyó évben Hosszmezőn, Aknasugatagon és Tiszabogdányban üszdőfjázásokat rendez.

Iparmunkakiállítások. Sátoraljaújhelyen a városháza nagytermében a helybeli iparosok segédei és tanulói *ipari munkakiállítást* rendeztek, melyet nagyszámmal kerestek föl az érdeklődők. Minden ipari szakma képviselve volt, úgy hogy a tárgyak száma százúszra volt tehető. Több, mint harmincz kiállított jutalmaztak díjakkal és elismerő oklevéllel. — A kassai kereskedelmi és iparkamara házi-kiállítást rendez, tisztán a kassai iparosok termékeiből. Ünnepi megnyitása szeptember 8-án lesz. A kiállítást a Ferenc József-téren levő s jelenleg üresen álló kaszárnyában rendezik, ahol serényen folyik már a munka. A kiállítók száma eddig több mint 79. Ebből a számból 58 kassai iparos.

Bányabelegség. Rövid idő óta a bányákban dolgozó munkások között egy különös fajta betegség lépett föl, amely főleg vérszegénységben és emésztési zavarokban nyilvánul. A betegség Kapnikbányán s vidékén keletkezett s onnan terjedt át Máramarosba. Sokaig nem tudták a betegség mivoltát, míg nem a beteg munkások dejektumainak vizsgálatánál kiderült, hogy a betegséget a bélcsatornában meglepedett és ott elősködő bányegók okozták. Ezek az elősködő férgek gyorsan fejlődnek és a bányamunkás tisztánlat kezeinek vagy ivóvizének közvetítésével a gyomorba s a bélcsatornába jutnak, ott többszöri vedlés után 8–12 mm. nagyságra nőnek. A férgek a száját környező horog segítségével belékapaszkodnak a bél falába s úgy szívja a vért. Most, hogy sikerült a baj okát kikutatni, természetesen a beteg munkások gyógykezelése is könnyebb. A bányavezetőség a legszélsebb körű intézkedéseket léptette életbe, hogy az ivóviz útján való fertőzésnek elejét vegye.

A pápa testvére. Rómából írják: a pápa testvére, Angelo Sarto, hetven éve daczára egyike Olaszország legkitartóbb távgyaloglóinak. E napokban Mantuától megszakítás és pilénés nélkül hét mérföldnyit utat tett meg. A Szentatya testvére egészséges humoráról is híres. E napokban villágnak kertjében sétált. Már alkonyodott, de az öreg Sarto éles szeme észrevette, hogy a bokrok között egy gyanus ember lopózik a kapu felé. Utána szaladt és a kapunál elérte. Néhány perc alatt földre teperte s karabinierikért kiáltott. A csendőrök megmotozták a csavargót és kiderült, hogy betört a kastélyba és onnan több értékű tárgyval megrakodva, az országút felé igyekezett. Sarto elégedetten mondta a csendőröknek: Ámbár nem vagyunk már legényemberek, de egy csavargót «lefogni» még van elég erőnk.

Megjutalmazott tanító. A magyar Földhitelintézet által községi faiskolát kezelő tanítók részére, a gyümölcsfatenyésztés körül szerzett érdemek jutalmazása céljából alakult bizottság *Gönczy* Bertalan tokaji áll. tanítót 200 koronás díjjal tüntette ki.

A bárfaí múzeum. Néhány nap mulva ismét igen érdekes ünnepe lesz a történelmi nevezetességekben gazdag Bárfa városának. A kormány támogatásával Bárfa régi városházában legközelebb egy értékes múzeumot rendeztek be. A műemlékek chronologikus csoportosítását Mihalik József kir. tanácsos, a kassai múzeum igazgatója, végezte. A múzeum anyaga oly nagy és oly értékes, hogy ez idő szerint a felvidéki városok leggazdagabb múzeuma közé tartozik. Különösen bécsei a régi egyházi ruhák kollekcziója, melyet kiváló műtörténészünk *Divald* Kornél gyűjtött össze *Sáros*-megyében. Igen érdekes a historiai értékű kéziratok csoportja is. A múzeumot, mint levelezőnk írja, szeptember 6-ikán fogják megnyitni. A kulturhistoriai múzeum ünnepélyes megnyitásán, mint hírlki, részt vesz gróf Apponyi Albert közoktatásügyi miniszter is.

Eperjes ivóvize. Ez a kies fekvésű felvidéki város az ivóviz dolgában eddig nagyon mostoha helyzetben volt. A város föterén fekvő ciszterdnek vizét legfeljebb a főzéshez és mosáshoz lehetett használni, míg a higienikus ivóvíz szükségletet nagy fáradsággal s messze fekvő Vilecz hegyről kellett beszerezni. A város, hogy ezen a vízmizérián egyszer s mindenkorra segítsen, elhatározta a vízvezeték építését. Mint levelezőnk írja, *Becsey* Antal budapesti mérnök már nagy munkaerővel folytatja a hálózatok lerakását. A kutak fúráásával *Zsigmond* Béla mérnök van megbízva. Az új vízvezeték, mint értesülünk, rövid idő mulva a lakosság rendelkezésére fogják bocsátani.

Szenczácziós gyémántlelet. *Wotsch* Ottó tatrangyi (Brassó megye) gyógyszerésznek turzási engedélye van és a pürkerczi hegyekben munkásaival közsén után kutat. Péter János nevű munkása e hó 16-án ásás közben egy diónagyságú, vakítóan

fényes, sárga kődarabot talált. A követ megmutatta Vajda nevű társának, ki elérte tőle azt, hogy tanító öccsével megvizsgálta. A tanító a talált követ vajdátnak mondotta s értékét 120.000 koronára becsülte. Mikor Vajdától társai néhány nap mulva kérdőzködtek a talált kő felől, azt mondta nekik, hogy a kő teljesen értéktelen darab s eldobta már. A munkások azonban gyanút fogtak s bejelentették a leletet Wotsch gyógyszerésznek, kit a talált kőcs megillet, miután a kutatás joga is az övé. Miután Vajda megmaradt azon állítása mellett, hogy a követ elvesztette, Wotsch a csendőrség segítségét vette igénybe, kik erőlyes nyomozás után a követ meg is találták Vajdánál, kitől elvették azt s jogos tulajdonosának adták át. Wotsch a követ most szakértőknek adta át megvizsgálás végett s ha azok is gyémántnak találják, kutatást akarnak indítani a lelet helyén.

Kinevezések és áthelyezések. A vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Acsay István munkácsi áll. főgimnáziumi tanárt és internátusi igazgatót a beszercebányai kir. kath. főgimnáziumhoz helyezte át s megbízta az intézet igazgatói teendőinek ellátásával. Az *ungvári* pénzügyigazgatóság *Hajdu* Károly ungvári számvetőségi díjnyokat az ungvári kir. adóhivatalhoz díjtalan adóhivatali gyakorlatokká nevezte ki.

Valkovszky Erzsébet állami polgári iskolai tanítónő a mármarosszigeti állami felsőbb leányiskolához a X. fiz. osztályba rendes tanítónővé, *Solti* Adél ugyancsak az intézethez a XI-ik fizetési osztályba segédtanítónővé nevezetett ki.

A valparaisoi katasztrófa lefolyása. A *Newyork World* a következőképpen írja le a valparaisoi katasztrófa lefolyását:

A viruló várost, amelyet a földrengés részben szétrombolt, azután a tűz teljesen elpusztított, csaknem óránként új földrengés ráta meg. Mindenütt a legnagyobb kavarodás volt. A megretten lakosság a dombokra menekült; az általános zűrzavarban lehetetlen volt megtudni a halottak számát és a kár nagyságát. A lakosság, amelyet szinte megőrjített a katasztrófa hírletezése és rettenetessége, céltalanul az utcákon barangolt. A beomlott házak tornyai sok száz embert temettek el, de mert a rengés rövid időközökben megismétlődött, senki sem mert az eltemetettek segítségére menni. Este történt a katasztrófa. Az utcákon igen élénk volt a forgalom, mert éppen nagyon sokan színházba vagy mulatóhelyre mentek, amikor este nyolc óra tájban hirtelen megrezgett az egész város. A földrengést sajátos zaj kísérte. Az első lökés csak csekély kárt okozott, de a második lökés még a legszilárdabb épületeket is megrendítette. A föld mintha hullámzott volna és egész utcasorok úgy összedőltek, mint a kártyaházak. Ha az első lökés is olyan heves lett volna, mint a második, akkor sok ezer ember vesztette volna el életét. Szerencsére mindjárt az első lökés után sokan az utcára menekültek és ezért csak azokat temették el az összeomló házak, akik nem tudtak jőkor az utcára jutni. Alig szűnt meg a rengés, a kikutó felől lángnyelvek hirdették, hogy az üzletgyedben nagy tűz keletkezett. Most irtóztató jelenetek történtek. A tűzjelzők nem működtek többé, a telefonvezeték szétrombolódott, a víz-, a gáz-, a villamosvezetékek széttörték és amikor a tűzjelzők a fecskendőkkel a tűzhöz siettek, útjukat elállták a lecsúszó telegrafdrótok és a beomlott házak romjai. Az egész lakosság kétségbeesve, összetorlódt az utcán. Jámor emberek letérdeltek, hogy imádkozzanak, mások fájdalommal és félelmükben ide-oda futkostak, nem tudták, mit tegyenek. Az éjjel irtóztató volt. Az általános zavar, a föld folytonos zúgása, moraja és a sötétség, amelyet csak itt-ott törtek keresztül a tűzlángok, csak növelte a tömeg iszonyatát. A virradat nem hozott segítséget: a rengés tovább tartott és a levegő füstfelhővel és fajtógató gőzzel volt tele. Ekkor menekült a lakosság a dombokra és a várost a tűzjelzők, a katonákra és a rendőrökre bízta, akik irtóztató erőszakkal küzdöttek az egyre terjedő tűzzel. A sűrű füst és lángfelhők azt hirdették, hogy a földrengés a külvárosokat is elpusztította. Valparaiso pusztulásánál ugyanazok az ijesztő jelene- tek ismétlődtek meg, melyek a san-franciscói katasztrófa alkalmával játszódtak le.

A posta. A posta az összes közintézmények között az első helyet foglalja el. A magyar postára büszké- kék lehetünk nemcsak azért, mert magyar, hanem, mert statisztikai adatok és a közönség elismerése igazolja, hogy pontosság és gyorsaság tekintetében az összes művelt államok postái között az első helyet foglalja el. Örvedetes számok azok, melyek most ennek a fényes- sen funkcionáló intézménynek a működéséről és fejlődéséről adnak bizonyosságot. Huszoneg ezer ember szolgálja ki a közönséget a postahivatalokban. Ötezer hivatal végzi a teendőket. Tizenkétezer levlészekrény gyűjti a közönség leveleit. Tizenkétezer postavonat van mozgásban és negyezer ló dolgozik. A távirdahuzalok hossza 124 ezer kilométer. Ez az apparátus látja el azt a rendkívül hatalmas, amelynek nagyságáról szédítő számokat közölhetünk: A postán szállítottak egy év alatt 638 millió darab küldeményt, hat- és félmilliárd korona készpénzt, százezer tonna súlyt. Kézbesítettek négyszáznegyvenmillió levelet, 144 millió újságot, 22 millió csomagot, 23 millió postautalványt, kilencszázmillió táviratot, lebonyolítottak 63 millió telefonbeszélgetést és kezelték 1666 millió korona postatakarépkéntíri forgalmat. Mindezzért bevett a posta 57 millió koronát, kiadott negyvenmilliót, maradt felesle- ge 17 millió. A főszerelések értéke 58 millió korona.

Érdekes, hogy ez a nagy forgalom mint oszlik meg az ország lakossága között. Magyarország területe 325 ezer km², lakosainak száma pedig 19,3 millió, egy km²-re esik tehát 59 lakos. Egy postahivatalra esik 62 négyzet- kilométer és 3696 lakos. Az összes küldeményből esik egy-egy lakosra átlag 33 darab, a levélpósti küldemény- ből 23, a hírlapokból 8, a csomag- és pénzküldemény- ből egy, a táviratokból egy fél és a telefonbeszélgetés- ből három.

Országok és világrészek között is ki van mutatva a forgalom eloszlása. Ausztriából jött 21 millió levél, 1,8 millió darab utalvány, 5,5 millió csomag, ellenben kiment Ausztriába 18,5 millió levél, tizenkét millió levelezőlap, 3 millió postautalvány és két millió csomag. Boszniából jött 12 millió levél, 29 ezer csomag, Bosz- niába pedig ment 12 millió levél és 132 ezer csomag. A külföldre ment 9 millió levél, 2,5 millió levelezőlap, 450 ezer utalvány és 428 ezer csomag, ellenben jött a külföldről 7,6 millió levél, 3,8 millió levelezőlap, 1,8 millió utalvány és 970 ezer csomag.

A külföldi államok közül a legtöbb levél jött Németor- szágból (28 millió), a legkevesebb ázsiai Oroszországból (462). A külföldi államok közül a legtöbb levél ment szin- tén Németországba (25 millió), ellenben a legkevesebb ment Luxemburgba (1248) és Japánba (1612). Újság jött a külföldről 13 és félmillió darab. Ebből Ausztriára esik 11 és félmillió, Csehországra 640 ezer, Németországra 874 ezer, Angliára 26.573 ezer, Franciaországra 38 ezer, Romániára 6 ezer, Szerbiára 3 és félezer, Norvégia- ra (1612), Spanyolországra (52). Távirat a legtöbb ment Németor- szágra (181 ezer darab), a legkevesebb Ausztráliába (13) és Luxemburgba (795). Végül egy szomorú adat. Arról, hogy milyen gyilkos munkát végez a postahiva- talnok és milyen kicsiny arányban vannak azok, akik a postaszolgálatban magas kort érnek el. Az előfordult halálesetek közül a legnagyobb rész olyan hivatalnokokra esik, akik még öt évig nem voltak a posta szolgálatában. Ez szomorú adat. A posta remélül dolgozik, de szegény alkalmazottai, akik a közönség érdekeit szolgálják, a farszto, idegrentó munkában időelött kidőlnek.

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI

K. E. M.-Sziget. Köszönjük a kedves küldeményt, valamint a lapunknak szöves elismerő sorokat. Örömmel üdvözöljük munkatársaink sorában a mélyérzésű költőnőnyt, akinek mindig szív- ból fakadó szép poémái, hiszúkj, a „Magyar Világ” olvasóinak is, úgy mint nekünk, sok igaz és nemes gyönyörűséget fognak szerezni. — Főmunkatársunk csak most tért vissza az Adriáról, ahova Mára- marosbó utazott, azért késett válaszunk. — A kérdéses álnév alatt ő rejtőzik.

Sajó. A beküldött dolgozat már túl nagy terjedelműl fogva sem felel meg a mi igényeinknek. A kiliatásba helyeztet dolgokat tessék beküldeni, látatlanban nem mondhatunk véleményt. Egyre azonban kérjük: sziveskedjék kissé olvashatóbban írni, mert ez a kézírata a legviharozottabb törvényszéki írászakértő türelmét is kemény próbára tenne.

Zs. B. (Angol fordítások.) A küldött versek nem tartoznak azok közé, amelyeknek magyar fordításban való közlése indokolt lenne, bár a fordításuk — ezt szivesen elismerjük — elég ügyes. Mások lehetőleg az eredeti szöveg mellékelését is kérjük.

Adria. Leveléből szivesen vesszük tudomásul, amit különben magunk is tapasztaltunk, hogy a szép Quarnero vidékén erősen „magyar világ” van mostanában. Félnék azonban, hogy ez a ma- garyarság csak addig tart, míg a jó magyar pénz olyan vigan és bőven gurul ottan. Abbázia különben is csak amolyan szezon- magaryarsága helyett mi inkább Fiumét — az Adria gyöngyét — szeretnők igazán, ha nem is nyelvben, de szívben-lélekben magyarnak látni. Különben üdvözlét a „Magyar Világ” quarnerói híveinek.

B. Ungvár. Köszönjük, alkalomadtán sorát ejtjük.

Munkács. Egy kis türelmet kérünk, az illető munkatársunk nincs a fővárosban, mihelyt hazaérkezik, válaszolni fog.

H. I. (Sóhaj.) Az ilyen versnek közlése csak jámbor — óhaj.

O. M. Versei bizonyos költői hajlandóságot elárulnak ugyan, de még sokat kell az íróasztala számára dolgoznia, hogy elfogadható írjon. Olvasson minél több költőt és törekedjék eredetiségre, mert beküldött versein nagyon is meglátszik az Arany János hatása. Kiválték a „Nyáron” című versében.

V. A. Budapest Könyvéről legközelebb véleményét mondunk.

Többeknek. Kéziratokat, mint az lapunk fején is olvasható, a szerkesztőség nem ad vissza.